

Journal of Comparative Literature
Faculty of Literature and Humanities
Shahid Bahonar University of Kerman
Year 12, No. 22, Summer 2020

Misogyny in Women's Literature: A Comparative Study of Jane Austen's *Pride and Prejudice* and Zoy Pirzad's *I'll Turn off the Lights* *

Dr. Nahid Fakhershafaie ¹

1. Introduction

Misogyny is a universal phenomenon defined as the hatred of women manifest in the social and cultural practices and in the rites, rituals and literature of different societies. It is seen in the literary works of men who portray unrealistic images of women. In these works, women are either angels or devils. Women who live as sacrificial and obedient daughters, wives and mothers, are angels. Women who look for their identity outside the family are portrayed as devilish. These images have been repeated throughout history because writers are usually men and women have been excluded from the canon of literature. It is not easy for a female writer to be accepted in a society governed by male values and norms. This could explain why in these societies, some female writers, affected by dominant male discourses, write against women. The present study aims to show that female writers can unconsciously make traditional roles look attractive to women. In literature of this kind, women's role is restricted to finding a husband, doing chores around the house

*Date received: 22/06/2019

Date accepted: 27/06/2020

1. Assistant Professor of English Literature, Shahid Bahonar University of Kerman. n.shafaie@uk.ac.ir

and raising children. This places women who are the main characters, in a position inferior to men.

2. Methodology

The present study is descriptive and quantitative, using library sources and content analysis to

perform a case study of two novels: *I'll Turn off the Lights* and *Pride and Prejudice*. The study critiques the novels as examples of misogynist literature. It is based on Clausio Guillen's theory of the French school of comparative study and interdisciplinary studies. According to Guillen, when reading literature, one has to free oneself from the dominance of one's ethnicity and to be able to relate the local to the universal.

3. Discussion

Misogyny is not an individual phenomenon but a social construction deeply rooted in patriarchy. In this social structure, women accept the misogynist discourse and learn to hate themselves. Misogyny internalizes in women the feeling of hatred towards their own sex. As Johnson observes, misogyny "plays a complex role in patriarchy. It fuels men's sense of superiority, justifies male aggression against women... In fact, women won't tend to see patriarchy as even problematic since the essence of self-hatred is to focus on the self as the sole cause of misery" (Johnson, 2005:64). Misogyny is rooted in patriarchy. This word refers to power relations in a system where women are subordinated to men. As Juliet Mitchell observes, patriarchy is a kinship relation between men in which women are exchanged as commodities (Mitchell, 1971:24). Sylvia Walby believes that patriarchy shows biological differences between men and women as gender differences and thus gives different social roles to men and women (Walby, 1990:20). In patriarchy women cherish negative feelings towards each other. Horizontal hostility is the phrase used to describe this feeling. Moane states that horizontal feeling is the expression of anger and negative feelings which target the oppressed instead of the oppressor.

(Moane, 2000, 401). Julia Penelope also observes that in patriarchal societies women do men's job for them by exercising horizontal hostility and thus guarantee their victimization" (Penelope, 1992:60). According to Adrienne Rich, patriarchy has always stressed the relation between mothers and sons and has ignored the mother/daughter relationship because this relation is a threat to the patriarch system (Rich, 1968: 226). Both mother and daughter are sacrificed in this system. Rich adds that when a mother is victimized, she is not the only one who is humiliated: the daughter also receives severe damages because her mother is a role model to her. The mother's hatred of herself and her low expectations of life prevent the girl from becoming a mature person (Rich, 1986: 243).

One similarity between *Pride and Prejudice* and *I'll Turn off the Lights* written by two female writers in two different historical periods and geographical places is jealousy and hostility between female characters. In *Pride and Prejudice*, all women have negative feelings for each other except for Elizabeth and Jane. This is also true about *I'll Turn off the Lights* where there is no friendship between women but only hostility. The other similarity is that both novels cherish romantic notions about marriage. As Nicole Gast observes, marriage could improve the social status of women. This is why the aim of education for women was attracting the attention of a man who could become a husband (Gast, 2005:4). Edward J. Ahrean also points out that *Pride and Prejudice* marks the beginning of the bourgeois system. This throws new light on marriage in the novel. Marriage is seen as way to survive in its crudest sense (Ahearn,1989: 33). The other common point between the novels is the superiority of male characters to female characters. In *I'll Turn off the Lights*, the difference between men and women which has social and cultural reasons is related to their biology and essence. It looks quite natural that Claris is always cooking

and cleaning. That Artoosh is either discussing politics or reading the newspapers or playing chess is made to look natural and a man's job. The novel approves of and emphasizes gender roles and thus separates the world of men from the world of women. Artoosh is an intellectual man who knows politics but Claris has to only cook and clean. The novel is written by a female writer about women but this female world is replete with jealousy and competition between women and is compared with the world of men which is superior to this world. In *Pride and Prejudice*, women are also involved in horizontal hostility. There is negative feeling between mother and daughters and sisters. Two Bennett daughters bring shame and disgrace upon the family while no male characters does anything disgraceful.

4. Conclusion

The similarities between *Pride and Prejudice* and *I'll Turn off the Lights* which are written in two different countries divided by a time span of 200 years is the negative feeling of female characters for each other and their positive feeling for the male characters. In both novels the central character is a woman but this woman is incomplete without a man. This is why she has a romantic attitude towards marriage. The women in these novels do not have a friendly relation with their mother and have competitive relations with their sisters. Both novels deal with female issues and have been praised as literary masterpieces and radical novels. A close study of these novels, however, shows that the attitude of the texts towards women is disapproving. These novels reflect patriarchal mindset which makes misogynists out of men and women alike. In these novels, women target each other instead of actual target. They cannot form real bonds of friendship with their own sex, see men as their superior and compete for male attention. Although Jane Austen and Zoya Pirzad have chosen female characters as their heroines, they have only repeated the dominant patriarch

discourse. They have written about the superiority of men, lack of understanding in women, and women's need for economical and emotional support. In these novels, women are entrapped in network of jealousies and prejudices but men occupy higher positions in spite of their minor roles. Female characters are acknowledged only as daughters, wives or mothers and have no identity outside the family. They develop negative feelings for themselves and in order to attract the attention of male characters compete and fight against each other. Elizabeth and Claris have both negative feelings for their mother and sisters, have very high evaluations of their fathers, and consider marriage to or love for a man as a way to salvation. None of these characters are strong or independent. In the 21st century, Zoya Pirzad repeats the passive and conservative attitude Jane Austen had 200 years ago, writing more in appreciation of the opposite sex. It could be then concluded that although the writers and main characters of these novels are women and the subjects are the lives and experiences of women, in reality they propound reactionary, conservative and misogynist attitudes. In spite of the 200 years timespan between the novels, the contemporary Persian writer has not moved one step forward.

Key Words: Horizontal Hostility, *I'll Turn off the Lights*, Indirect Violence, *Pride and Prejudice*, Patriarchy, Misogyny.

References [In Persian]:

- Austen, Jane (1396 a) *Pride and Prejudice*. Trans. Reza Rezaie. Tehran: Nay Press.
- Austen, Jane (1396 b). *Mansfield Park*. Trans. Reza Rezaie. Tehran: Nay Press.
- Pirzad, Zoya (1393) *I'll Turn off the Lights*. 51st ed. Tehran: Markaz Press.
- Pirzad, Zoya (1383) *We'll Get Used to It*. Tehran: Markaz Press.

-Hosseini, Maryam (1396). *The Roots of Misogyny in Classical Persian Literature*. 4th ed. Tehran: Cheshmeh Press.

References [In English]:

- Ahearn, Edward J .(1989). *Marx and Modern Fiction*. Yale: Yale University Press.
- Arcana, Judith .(1979). *Our Mothers' Daughters*. Berkeley: Shameless Hussy Press.
- Baym, Nina .(1997). "The Madwoman and Her Languages: Why I Don' [I Do Feminist Literary Theory]" *Feminisms: An Anthology of Literary Theory and Criticism*. Eds. Robyn R. Warhol and Diane Price Herndl. Houndmills: Macmillan.
- Caplan, Paula, J (1981). *Barriers Between Women*. Lancaster: MPT Press.
- Chesler, Phyllis (2009). *Woman's Inhumanity to Woman*. 4rd Ed. Chicago: Lawrence Hill Books.
- DuPlessis, Rachel Blau. (1978). "Washing Blood," *Feminist Studies*, vol.4. no. 2 .1-12.
- Gast, Nichole (2005). *Marriages and Alternatives in Jane Austen's Pride and Prejudice*. Norderstedt: Grin Verlag.
- Gilmore, David D. (2001). *Misogyny: The Male Malady*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Irigaray, Luce. (1993). *An Ethics of Sexual Difference*. Trans. Carolyn Burke and Gillian G.Gill .Ithaca: Cornell University Press.
- Johnson, Allan G. (2005). *The Gender Knot: Unraveling Our Patriarchal Legacy*. 2nd ed. Philadelphia: Temple University Press.
- Hirsch, Marianne (1989). *The Mother /Daughter Plot: Narrative, Psychoanalysis, Feminism*. Bloomington: Indiana University Press.
- Lerner, Gerda (1986). *The Creation of Patriarchy*: New York: Oxford University Press.
- Hooks, Bell (2004). *The Will to Change: Men, Masculinity and Love*. New York: Atria Books.

- Lorde, Audre (2007). *Sister Outsider: Essays and Speeches*. 2nd ed. Berkley Crossing Press.
- Mise, Maria (1998). *Patriarchy and Accumulation on a World Scale: Women in the International Division of Labor*. 6th Ed. London: Zed Books.
- Mitchell, Juliet (1971). *Women's Estate*. Harmondsworth: Penguin.
- Moane, Geraldine. (2000) " Psychic Liberation: Feminist Practices for Transformation Among Irish Women". *Feminist Interpretations of Mary Daly*. Eds. Sarah Lucia Hoagland and Marilyn Frye. Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.
- O'Connor, Pat. (1998). "Women's Friendship in a Postmodern World". *Placing Friendship in Context*. Eds. Rebecca G. Adams and Graham Allen. Cambridge: Cambridge University Press.
- Passman, Tina (2014). "Out of the Closet into the Field: Matriculture, the Lesbian Perspective and Feminist Classics". *Feminist Theory and the Classics*. Eds. Nancy Sorkin Rabinowitz and Amy Richlin. 181-211.
- Pateman, Carole. (1988). *The Sexual Contract*. Stanford: Stanford University Press.
- Penelope, Julia (1992). *Call Me Lesbian: Lesbian Lives, Lesbian Theory*. California: The Crossing Press.
- Rich, Adrienne. (1979). *On Lies, Secrets, and Silences: Selected Prose 1966-1978*. New York: Norton.
- Rich, Adrienne. (1986). *Of Woman Born: Motherhood as Experience And Institution*. 10th ed. New York: W.W. Norton.
- Smith-Rosenberg, Carroll. (1975). "The Female World of Love and Ritual: Relations between Women in Nineteenth-Century America," *Signs*, vol. 1, no. 1.
- Walby, Sylvia. (1990). *Theorizing Patriarchy*. Oxford: Blackwell.

نشریه ادبیات تطبیقی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دانشگاه شهید باهنر کرمان

سال دوازدهم، شماره بیست و دوم، بهار و تابستان ۱۳۹۹

زن ستیزی در ادبیات زن محور: بررسی تطبیقی رمان‌های *غرور و تعصب* و *اثر جین آستین و چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم* اثر زویا پیرزاد*

دکتر ناهید فخرشانی^۱

چکیده

در رمان‌های جین آستین بیشتر شخصیت‌های اصلی زن هستند، اما زنان نسبت به مردان فعالیت اجتماعی و تحصیلات کمتری دارند و مهم‌ترین دغدغه آنان ازدواج است. باگذشت نزدیک به دو قرن، گرایش‌های مشابهی را می‌توان در نمونه‌هایی از ادبیات معاصر ایران مشاهده کرد. در رمان *چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم*، زویا پیرزاد شخصیت زنی را خلق می‌کند که در مقابل دیگر زنان موضع‌گیری‌های خصم‌آمیز دارد اما تحت تأثیر یک شخصیت مرد است و مرد با وجود حضور کم رنگ، نقشی کلیدی در رمان ایفا می‌کند. این پژوهش با بررسی نظریات منتقدان فمینیست در مورد پدرسالاری و با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی دو رمان *چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم* و *غرور و تعصب* را با هم مقایسه می‌کند و به این نتیجه می‌رسد که شباهت‌های بسیاری بین این دو رمان وجود دارد. این شباهت‌ها عبارتند از احساس منفی شخصیت‌های زن نسبت به یکدیگر، نگاه رمانتیک به ازدواج به مثابه راهی برای رستگاری و برتری شخصیت‌های مرد نسبت به شخصیت‌های زن. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که در جوامع مردسالار نویسنده‌های زن می‌توانند تحت تأثیر گفتمان غالب جامعه مانند مردها فکر کنند و مانند مردها بنویسند. با وجود این که در رمان‌های بررسی شده نگاه هر دو نویسنده واپس‌گراست، به نظر نمی‌رسد که زویا پیرزاد که در ابتدای قرن بیست و یکم و دو‌یست سال پس از جین آستین می‌نویسد گامی به پیش بر داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: پدرسالاری، *چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم*، خشونت غیرمستقیم، خصومت افقی، زن‌ستیزی، *غرور و تعصب*.

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۹/۰۴/۰۷
n.shafaie@uk.ac.ir

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۴/۰۱
نشانی پست الکترونیک نویسنده مسئول:

(DOI): 10.22103/jcl.2020.14283.2887

۱. استاد یار گروه زبان‌های خارجی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، ایران.

۱. مقدمه

زن‌ستیزی (misogyny)، پدیده‌ای جهان‌شمول است که معمولاً به عنوان نفرت از زن تعریف شده است و در رفتارهای اجتماعی، نهادهای فرهنگی و مراسم و آئین‌ها و ادبیات جوامع مختلف به چشم می‌خورد. دیوید دی‌گیلمور معتقد است که «با جمع‌آوری اطلاعات زمان‌ها و مکان‌های مختلف که شامل جوامع غربی معاصر هم می‌شود و با در نظر گرفتن تمام نظام‌های سیاسی و اقتصادی به این نتیجه می‌رسیم که عوامل بیرونی و محیطی ارتباطی به جهانی بودن این پدیده ندارند و علت را باید در ساختار مشترک روان جنس مذکر جستجو کرد» (Gilmore, 2001: 10). زن‌ستیزی را معمولاً می‌توان در آثار ادبی نویسندگان مردی دید که تصویری غیرواقعی از زن به نمایش می‌گذارند. در این آثار، زنان یا فرشته‌صفت هستند یا دیو‌خو. اگر زنی خود را وقف خدمت به مردان بکند و در نقش دختر، همسر یا مادر فداکار ظاهر شود فرشته‌صفت است اما اگر زنی خارج از نهاد خانواده به دنبال هویت خود باشد به شکل زنی شیطان‌صفت ترسیم می‌شود. این تصاویر در طول تاریخ بسیار رایج بوده‌است: نویسندگان اغلب مرد بوده‌اند و نویسندگان زن، به دلایل جنسیتی به حاشیه رانده‌شده و از دایره مطالعات ادبی کنار گذاشته شده‌اند. برای یک نویسنده زن، پذیرفته‌شدن در جامعه‌ای که ارزش‌های مردانه در آن حاکم است کار ساده‌ای نیست. شاید به همین دلیل بعضی از نویسندگان زن، به صورت خودآگاه یا ناخودآگاه تحت تأثیرگفتمان غالب در جامعه، بر علیه زنان می‌نویسند. بنابراین این ضرورت احساس می‌شود که آثار نویسندگان زنی که مانند مردها فکر می‌کنند و مانند مردها می‌نویسند مورد بررسی قرار بگیرد. هدف این تحقیق این است که نشان دهد نویسندگان زن می‌توانند ناخواسته نقش‌های سنتی و کلیشه‌ای زنان را برای خوانندگان زن مطلوب جلوه دهند. در این گونه ادبیات نقش شخصیت‌های زن محدود به همسریابی، بچه‌داری و خانه‌داری است و زن‌ها، با وجود این که شخصیت‌های اصلی هستند، در جایگاهی پایین‌تر از شخصیت‌های مرد قرار می‌گیرند.

۱-۱. پیشینه پژوهش

زن‌ستیزی رفتاری فردی نیست بلکه پدیده‌ای است اجتماعی که ریشه در ساختار نظام پدرسالاری دارد. در این ساختار زن‌ها ناخواسته تمامی گفتمان‌های ضد زن نظام پدر سالار را می‌پذیرند و یاد می‌گیرند که از زن بودن خود متنفر باشند. پدر سالاری طوری احساس نفرت نسبت به هم‌جنس را در زنان نهادینه می‌کند که زنان معمولاً از نحوه کارکرد آن بر ذهن و روان خود آگاه نیستند. به عقیده آلن جی جانسون، زن‌ستیزی نقش پیچیده‌ای در نظام پدرسالاری ایفا می‌کند. زن‌ستیزی به احساس برتری مرد دامن می‌زند، خشونت مرد نسبت به زن را توجیه می‌کند و زن‌ها را در حالت تدافعی و سر جای خود نگه می‌دارد. زن‌ستیزی موجب می‌شود تصاویر و رفتارهای ضدزن بخشی از رفتار زن‌ها شود و به همین دلیل به چالش کشیدن پدرسالاری دشوار می‌شود. در واقع زن‌ها حتی پدرسالاری را به عنوان یک مشکل هم ارزیابی نخواهند کرد زیرا کسی که از خود نفرت داشته باشد خودش را عامل بدبختی خود می‌داند و همین امر به نفرت او از خودش دامن می‌زند (Johnson, 2005: 64).

۱-۲. پدرسالاری

کلمه پدرسالاری (patriarchy) به مفهوم سلطه پدر در خانواده است و به خانواده‌ای اشاره می‌کند که در آن زن، فرزندان، خدمتکاران و همه اعضای خانواده، توسط مرد خانواده سرپرستی می‌شوند. امروزه، این واژه به روابط قدرتی اطلاق می‌شود که باعث تسلط مردان بر زنان می‌شود و به نظامی که در آن زنان به شکل‌های مختلف تابع مردان هستند. گردا لرنر به پدرسالاری نگاهی تاریخی دارد و آن را نه به صورت یک رخداد، بلکه به صورت روندی می‌بیند که در طول ۲۵۰۰ سال-از سال ۳۱۰۰ ق.م. تا سال ۶۰۰ ق.م.- در حال تکوین بوده است (Lerner, 1986: 8). منتقدان از زاویه‌های مختلف به موضوع نگاه می‌کنند و تعریف‌های متفاوتی از پدرسالاری ارائه می‌دهند. به عقیده جولیت میچل «پدرسالاری نوعی نظام مبتنی بر خویشاوندی بین مردان است که در آن زنان مانند کالا جابه‌جا می‌شوند» (Mitchell, 1971: 24). سیلویا والبی پدرسالاری را مجموعه‌ای از ساختارهای اجتماعی می‌بیند که در آن مردان به زنان تسلط دارند و از آن‌ها سوء استفاده می‌کنند. او تأکید دارد که باید پدرسالاری را به صورت یک نظام دید زیرا تنها در این صورت می‌توان دیدگاه‌هایی را که بر تفاوت‌های زیست‌شناختی بین مردان و زنان تأکید دارند رد کرد. به عقیده والبی، پدرسالاری تفاوت‌های فیزیولوژیک بین زن و مرد را به شکل تفاوت جنسیتی نشان می‌دهد و بر همین اساس نقش‌های متفاوتی در جامعه به زن و مرد واگذار می‌کند (Walby, 1990: 20). کارول پاتمن از تفاوت‌های اجتماعی بین زن و مرد فراتر می‌رود و به پدرسالاری به عنوان یک ابزار سیاسی نگاه می‌کند: «پدرسالاری

مفاهیم مردانگی و زنانگی را می‌سازد، مفاهیمی که از نظر سیاسی چیزی نیست جز تفاوت میان آزادی و اسارت» (Patemen, 1988: 207). ماریا مایز نیز بر سیاسی بودن نظام پدرسالاری تأکید می‌کند. این منتقد هشدار می‌دهد که پدرسالاری و سرمایه‌داری دو نظام مرتبط هستند و چون این دو نظام از طریق سلطه بر زنان از نیروی کار آن‌ها استفاده می‌کنند، باید زنان ارتباط بین این دو نظام را تشخیص دهند (Misc, 1998: 37). بل هووکز با نگاهی جامع‌تر، مردان را نیز قربانی پدرسالاری می‌بیند. به باور او، پدرسالاری نه تنها بر زندگی زنان بلکه بر زندگی مردان تأثیر منفی می‌گذارد و مردان هم باید مثل زنان نسبت به آن آگاه باشند (Hooks, 2004: 17).

۱-۳. خصومت افقی

برای بیان احساس منفی زنان نسبت به یکدیگر، به خصوص زنانی که جایگاه اجتماعی مشترک دارند، معمولاً از عبارت خصومت افقی (horizontal hostility) استفاده می‌شود. یک منتقد، خصومت افقی را این گونه تعریف می‌کند: «خصومت افقی ابراز خشم و عصبانیتی است که به جای آنکه فرد یا نظام ستمگر را نشانه بگیرد افراد ستم‌دیده را هدف می‌گیرد. این نوع خصومت، باعث نفاق در میان زنان می‌شود و زمینه را برای ستم مضاعف فراهم می‌کند» (Moane, 2000: 401). تینا پاسمن معتقد است که خصومت افقی باعث می‌شود که زنان در مورد قربانی شدن دیگر زنان واکنش نشان ندهند و به جای حرف زدن سکوت کنند. خصومت افقی که مانع از همکاری زنان با یکدیگر می‌شود در احساس عدم امنیت، سرخوردگی، خشم و ترس زنانی ریشه دارد که در جوامع و فرهنگ‌های مردسالار زندگی می‌کنند (Passman, 2014: 196). کاپلان، علت خصومت افقی بین زنان را این موضوع می‌داند که زنان برای خودشان و دیگر زنان ارزش قائل نیستند (Caplan, 1981: 51). به نظر جولیا پنلوپه، خصومت افقی یکی از علل موفقیت نظام پدرسالار است: «در نظام پدرسالاری ما با خصومت افقی کار مردان و سازمان‌های آن‌ها را برایشان انجام می‌دهیم و قربانی شدن خود را تضمین می‌کنیم. خصومت افقی قوی‌ترین سلاح نظام پدرسالاری و بزرگ‌ترین مانع پیشرفت زنان است» (Penelope, 1992: 60).

۱-۴. رابطه مادر و دختر

برای جنبش زنان، رابطه مادر و دختر اهمیت ویژه‌ای دارد. منتقدین زیادی در مورد این رابطه تحقیق کرده‌اند اما بیشتر این پژوهش‌ها مربوط به دوران معاصر است. جنبش‌های معاصر زنان تلاش دارند تا به این موضوع هر چه بیشتر بپردازند اما این امر دشوار به نظر می‌رسد زیرا بیشتر پژوهش‌ها در مورد نقش زن به عنوان مادر بوده است و نه ارتباط مادر و دختر. آدریان ریچ معتقد است که جامعه مردسالار همیشه بر رابطه میان مادر و پسر تأکید کرده است و رابطه میان مادر و دختر را ندیده گرفته است زیرا این رابطه، برای ساختار

جامعهٔ مردسالار نوعی تهدید محسوب می‌شود (Rich, 1986: 226). فمینیست‌های زیادی نسبت به نادیده گرفته شدن حق مادر و رابطهٔ بین مادر و دختر واکنش نشان داده‌اند و سعی در احقاق حقوق مادر در جامعهٔ مردسالار داشته‌اند. از نظر این فمینیست‌های موج اول، تصویرهای فعلی جامعهٔ مردسالار تنها کشمکش و درگیری میان مادرها و دخترها را منعکس می‌کند، اما شاید بتوان از نظر تاریخی زمانی را یافت که روابط زنان با یکدیگر دوستانه و ایده‌آل بوده است. به عقیدهٔ کارول اسمیت روزنبرگ، در گذشته با وجود محدود بودن زنان در خانه، احتمال شکل‌گیری روابط دوستانه بین آنها بیش‌تر بود. به علت پیچیده بودن شبکهٔ ارتباطات زنان امکان هم‌ذات‌پنداری بین مادر و دختر کمتر بود و دخترها راحت‌تر می‌توانستند هویت و استقلالشان را به دست بیاورند (Smith-Rosenberg, 1975: 17). نگاه اسمیت روزنبرگ به شدت مورد انتقاد قرار گرفته است زیرا به نظر می‌رسد که احساس صمیمیتی که او به آن اشاره می‌کند تنها به علت محدود بودن زنان به فضای خانه و اعمال محدودیت از طرف جامعهٔ مردسالار بوده است. اسمیت روزنبرگ به رابطهٔ مادر و دختر و نفس مادر بودن، نگاهی تاریخی دارد. ریچ نیز تلاش می‌کند بین مادر بودن در جامعهٔ مردسالار و احساس درد و رنجی که ایفای این نقش برای زن دربرداشته است و همچنین احساس مادرانگی واقعی، تفاوت قائل شود. اگر مادر قربانی باشد، دختر نیز قربانی خواهد شد. از نظر ریچ، نظام پدرسالار احساس مادرانه را بند کشیده است و آن را تبدیل به نوعی ابزار سلطه‌جویی برای اعمال قدرت کرده است. این از خود بیگانگی و کژریختی، نه تنها رابطهٔ بین مادر و دختر بلکه همهٔ روابط موجود در نظام پدرسالاری را تحت تأثیر قرار داده است. در این نظام، نه تنها مادر، بلکه دختر نیز قربانی است: «بسیاری از دخترها نسبت به مادرانشان احساس خشم می‌کنند زیرا آنها به راحتی و در کمال انفعال شرایط موجود را پذیرفته‌اند. قربانی شدن یک مادر، تنها باعث تحقیر خود او نمی‌شود بلکه به دخترش نیز آسیب‌های جدی وارد می‌کند زیرا برای او، مادرش الگو است. احساس نفرت مادر از خودش و انتظار کمی که از زندگی دارد، مانع رشد شخصیت دخترش می‌شود» (Rich, 1986: 243). جودیت آرکانا هم مانند ریچ بر اسارت دوگانهٔ مادر و دختر در نظام پدرسالار تأکید می‌کند. به عقیدهٔ او ستم به زنان باعث ایجاد شکاف در بین صفوف آنها می‌شود؛ به خصوص بین مادر و دختر. در جامعه‌ای که به زنان ظلم می‌شود، زنان نه می‌توانند به مادرانشان احترام بگذارند و نه برای خودشان احترام قائل هستند (Arcana, 1979: 1).

در توضیح احساس منفی زنان نسبت به یک‌دیگر، آدری لورد می‌گوید: «ما نمی‌توانیم یک‌دیگر را دوست داشته باشیم چون خودمان را دوست نداریم. ما در چهرهٔ دیگری خودمان را می‌بینیم، خودی که هیچ وقت به آن نرسیدیم. ما زنده ماندیم و زنده ماندن، نیاز

به رویارویی با خویشتن را بیشتر می‌کند اما همچنان که تلاش می‌کردیم با خود روبه‌رو شویم، در حال نابود کردن خود نیز بودیم» (Lorde, 2007: 155). با وجود این که لورد زنان سیاه‌پوست را مخاطب قرار می‌دهد و آن‌ها را به اتحاد و دوستی دعوت می‌کند، مخاطبان او می‌توانند همهٔ زنانی باشند که در نظام پدرسالاری خشم خود را، به جای این که متوجه نظام سلطه‌گر کنند، متوجه یک‌دیگر می‌کنند. استدلال این منتقدین، بر اساس باور به اصالت ذات و جوهره وجود است، که از طرف فمینیست‌های پسامدرن رد می‌شود. مفهوم ضمنی نظریات ریچ، به باور منتقدین پسامدرن، این است که در رابطهٔ بین مادر و دختر، چیزی واقعی و اصیل، خارج از چارچوب پدرسالاری وجود دارد. راشل بلاو دوپلسیس از ریچ می‌پرسد که «آیا همهٔ نکات مثبت در مورد مادربودن مربوط به خود واقعی زنان است و همهٔ نکات منفی مربوط به پدرسالاری است؟ آیا خود واقعی می‌تواند فراتر از نظام، وجود داشته باشد و اگر پاسخ مثبت است، منشاء این خود چیست» (DuPlessis, 1978: 1).

۱-۵. خشونت غیر مستقیم

در مورد رابطه زنان با یک‌دیگر در نظام پدرسالاری نظر کاملاً متفاوتی هم وجود دارد. فیلیس چسلر در کتاب *زن در برابر زن*، تصوّرات رایج فمینیسم در مورد برتری اخلاقی زنان نسبت به مردان، صلح‌طلبی زنان و احساس دوستانه و خواهرانهٔ بین زنان را به چالش می‌کشد. او با اشاره به تحقیقات دانشمندان در مورد جوامع حیوانات و انسان‌ها به «خشونت غیرمستقیم» (indirect violence) بین زنان اشاره می‌کند. به نظر چسلر، این خشونت که به صورت کلامی و غیر کلامی در بین زنان رایج است و معمولاً به شکل غیبت، متلک، تخریب شخصیت، نادیده گرفتن و طرد کردن اعمال می‌شود، می‌تواند از نظر روان‌شناسی، اجتماعی و اقتصادی بسیار ویرانگر باشد و منجر به مرگ روحی یا جسمی سوژه بشود (Chesler, 2009: 37). چسلر معتقد است که مردان، با جنگ و اعمال خشونت فیزیکی بر جهان تسلط دارند و دنیا را به سمت فقر و نابودی می‌کشاند. گناه زنان در این است که با تشکیل خانواده با این مردان از این سیستم حمایت و آن را تقویت می‌کنند: آن‌ها فرزندان پسرشان را تشویق می‌کنند که مثل این مردان بشوند یا شرایط ازدواج فرزندان دخترشان را با چنین مردهایی فراهم می‌کنند (همان: ۳۵).

۲- بحث

۲-۱. احساس منفی شخصیت‌های زن نسبت به یکدیگر

در رمان‌های غرور و تعصب و چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم، که با فاصلهٔ تاریخی و جغرافیایی زیادی از هم توسط دو نویسندهٔ زن نوشته شده‌اند، می‌توان رقابت و حسادت بین

زنان و احساسات منفی آن‌ها را نسبت به یک‌دیگر دید. در رمان *غرور و تعصب* به جز الیزابت و جین، احساس همه شخصیت‌های زن نسبت به هم منفی است. الیزابت در پاسخ به داریسی که ویژگی‌های یک زن بافضیلت را بر می‌شمرد، می‌گوید که اصلاً چنین زنی وجود ندارد و داریسی این گونه پاسخ می‌دهد «این قدر به هم جنس‌های خودتان بدبینید که در امکان‌ش شک می‌کنید» (آستین الف، ۵۳). خواهرهای الیزابت تجسم همه ویژگی‌های منفی هستند: «مری دلش می‌خواست حرف با معنایی بزند اما نمی‌دانست چه طور (همان: ۱۷). ویژگی‌های منفی مری تنها به این محدود نمی‌شود: «مری نه استعداد داشت و نه ذوق و سلیقه. با این که برای خودنمایی خیلی زحمت کشیده بود، در عین حال حالت پرتکلف بود و رفتار متظاهرانه‌ای داشت» (همان: ۳۷). مادر خانواده، فردی ناآگاه و کم‌دانش است که از رفتارهای زشت دخترهای کوچک‌ترش حمایت می‌کند: «مادرش... اصلاً به زشتی‌ها آگاهی نداشت و تشخیص نمی‌داد. مادر همیشه به نفع آن‌ها مداخله می‌کرد و الیزابت و جین هم کاری از پیش نمی‌بردند» (همان: ۲۵۰). کاترین و لیدیا از نظر شخصیتی قابل دفاع نیستند: «کاترین کم‌تحمل و زودرنج و کاملاً تحت تأثیر لیدیا بود و همیشه در برابر نصیحت‌ها و توصیه‌ها مقاومت می‌کرد. لیدیا هم خودخواه و بی‌مبالا بود و به حرف کسی گوش نمی‌داد. بی‌سواد، تنبل و عاطل و باطل بودند و هر وقت سر و کلاه افسری در مریتن پیدا می‌شد، برایش دلبری می‌کردند» (همان). الیزابت از رفتار خواهرانش احساس شرمساری می‌کند: «دوست نداشت همه بگویند دوشیزه بنت‌ها حتی نصف روز هم توی خانه بند نمی‌شوند و مدام دنبال افسرها می‌افتند» (همان: ۲۶۰). هنگامی که الیزابت تصمیم می‌گیرد به سفر برود با خود چنین می‌اندیشد: «با چنین مادر و چنان خواهرهایی که هم صحبتش نبودند در خانه ماندن چنگی به دل نمی‌زد. تنها ناراحتی الیزابت دور شدن از پدرش بود» (همان: ۱۸۱). در رمان *غرور و تعصب*، مادر به حاشیه رانده شده و رابطه عاطفی بین پدر و دختر جایگزین رابطه بین مادر و دختر شده است. احساسات منفی و خصوصت‌آمیز شخصیت‌های زن نسبت به هم و به تصویر کشیدن شخصیت‌های زن منفی نشان دهنده تفکر پدرسالار در یک نویسنده زن است.

ماریان هرش معتقد است که در رمان‌های قرن نوزدهم نقش مادر مخدوش شده است و رابطه بین خواهر و برادر، جایگزین رابطه بین مادر و دختر شده است. به باور او مادرها در رمان‌های قرن نوزدهم، یا در قید حیات نیستند، مثل شخصیت‌های مادر در رمان‌های *ترغیب، اما، بلندی‌های بادگیر*، *جین ایر و ویلت*، یا شخصیت‌های شیطان صفت اما کم‌اهمیتی هستند مثل مادر رمان *والنتاین*، یا شخصیت‌شان درست پرداخته نشده است مثل مادر رمان *فرانکشتین*، یا شخصیت‌های منفعلی هستند که به حاشیه رانده شده‌اند مثل مادرهای رمان‌های *منسفیلد پارک*، *شرلی و دانیل دروندا* و یا مانند مادرهای رمان‌های

آسیابی بر رودخانه و غرور و تعصب به شخصیت‌های کاریکاتورگونه و بی‌اهمیت تبدیل شده‌اند (Hirsch, 1989: 43-44).

در رمان چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم، همه شخصیت‌های زن دارای ویژگی‌های منفی بارزی هستند. منفی‌ترین شخصیت رمان خانم سیمونیان است که هم ظاهر بسیار عجیب و هم رفتار اجتماعی بسیار نامناسبی دارد. از دید کلاریس، امیلی، نوه خانم سیمونیان، چندان تفاوتی با مادر بزرگش ندارد. به نظر راوی امیلی یک «طفل معصوم» نیست. امیلی به طرف معلم گوجه‌فرنگی پرتاب می‌کند، صندلی را از زیر پای هم‌کلاسی‌اش می‌کشد و لباس خودش و لباس عروسک‌هایش را با قیچی می‌چیند (پیرزاد الف، ۲۸۲). او وقتی که متوجه می‌شود پدرش می‌خواهد با ویولت ازدواج کند، ظرف ترشی را روی لباس سفید او خالی می‌کند (همان: ۲۱۰). شیطنت‌های دوران کودکی یک دختر بچه در چشم کلاریس نشانه خباثت و غیرعادی بودن امیلی است. شخصیت‌پردازی کودکان در رمان نشان می‌دهد که دنیای کودکان بازتاب کلیشه‌های دنیای بزرگسالان است: امیلی که دختر است شیطان صفت و خبیث است و آرمن که پسر است معصوم و بی‌گناه.

حتی نزدیک‌ترین دوست کلاریس، نینا، از دید راوی بدون ایراد نیست: «یکی از عیب‌های نینا پرحرفی بود، بخصوص پای تلفن» (همان: ۸۳). او برخلاف کلاریس خانه‌دار و باسلیقه نیست: «مهم نبود که نینا شلخته است و به قول مادر توی خانه‌اش شتر با بارش گم می‌شود» (همان: ۲۲). با وجود این که کلاریس زن است نگاهش به هم‌جنس‌هایش یک نگاه جنسیت‌زده مردانه است. در رمان زن‌ها با وجود این که ظاهراً یا هم دوست هستند و با هم معاشرت می‌کنند دوستی‌شان واقعی نیست: آن‌ها احساسات واقعی‌شان را پنهان می‌کنند، به هم متلک می‌گویند، به یک‌دیگر نگاه‌های تحقیرآمیز دارند و برای به دست آوردن یک مرد با هم رقابت می‌کنند. پت او کانر معتقد است که «ساختار اجتماعی جوامع در زمان‌های مختلف را هم حضور یا عدم حضور فعالیت‌هایی تعیین می‌کند که در آن روابط به وجود می‌آید و هم چگونگی دستیابی افراد جامعه به این روابط... دوستی بین زنان محدود است زیرا فضای فرهنگی و اجتماعی برای دوستی وجود ندارد» (O'Connor, 1998: 118).

در رمان چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم، نزدیک‌ترین زن به راوی مادر اوست، اما راوی به او احساس نزدیکی نمی‌کند و با حضور او همیشه جای خالی پدر را احساس می‌کند: «...در بدحالی یا خوش‌حالی یاد پدر می‌افتم» (همان: ۱۶۸). کلاریس همیشه به خواهرش آلیس حسادت می‌کند: «بچه که بودم مادر می‌گفت کاش موهاش مثل موهای آلیس یک کم فر داشت» (همان: ۱۹۳). راوی بارها از نبودن و ندیدن مادر و خواهرش یا از رفتن آن‌ها اظهار خوشحالی می‌کند: «خوشبختانه از مادر و آلیس خبری نبود» (همان:

۱۳۲). «در را پشت سرشان بستم و نفس بلندی کشیدم» (همان: ۴۳). در جای جای رمان احساس منفی راوی، نسبت به مادر و خواهرش به وضوح دیده می‌شود. علت پرتنش بودن این رابطه، همان‌طور که متفکران موج اول فمینیسم اشاره می‌کنند وجود نظام پدرسالاری است.

نینا بایم به این نکته اشاره می‌کند که در رمان معاصر، اختلاف بین زن و مرد به اختلاف بین زن و زن تبدیل شده است (Baym, 1997: 290) و در توضیح رابطه بین مادر و دختر در نظام پدرسالاری، لوس ایریگاری چنین می‌نویسد: «ارتباط بین مادر و دختر و دختر و مادر باید از بین برود تا دختر بتواند زن شود. ارتباط بین زنان باید سرکوب شود تا رابطه بین پدر و پسر شکل بگیرد و مردسالاری حاکم شود» (Irigaray, 1993: 108). ایریگاری اختلاف بین مادر و دختر را از یک سو به رابطه مشکل‌دار مرد با مادر بودن و از دیگر سو به فقدان هویت زنانه نسبت می‌دهد. به نظر او زن، برای این که از دید مرد مورد قبول باشد، باید در جای مادر مرد قرار گیرد و برای این کار باید نه تنها هویت خود را به عنوان زن فراموش کند بلکه باید مادر خود را نیز رها کند. به این ترتیب مادر و دختر در ارتباط با مرد، به عنوان رقیب محسوب می‌شوند و این کار احساس عشق بین آنها را از بین می‌برد (همان: ۱۰۲). او همچنین معتقد است که رقابت بین مادر و دختر، به روابط دوستانه بین زن‌ها هم سرایت می‌کند و زن‌ها که به خاطر رسیدن به یک جایگاه منحصر به فرد برای مقبول بودن از دید مرد با هم رقابت می‌کنند نمی‌توانند رابطه دوستی عمیقی با هم برقرار کنند (همان: ۱۰۴).

۲-۲. نگاه رمانتیک به ازدواج

رمان غرور و تعصب با این جمله معروف شروع می‌شود: «صغیر و کبیر فرض‌شان این است که مرد مجرد پول و پله‌دار قاعدتاً زن می‌خواهد» (آستین الف، ۱۲). این جمله که از نمونه‌های بارز طنز در ادبیات تلقی می‌شود، جمله آغازین رمانی است که موضوع اصلیش ازدواج و اهمیت آن است. تنها دغدغه خانم بنت، پیدا کردن شوهر برای دخترانش است. جین تمام مدت به فکر ازدواج با آقای بینگلی است و خواهران الیزابت برای پیدا کردن شوهر، حیثیت خانواده را به خطر می‌اندازند. تضاد بین غرور داری و تعصب الیزابت به ازدواج منتهی می‌شود و این گونه به نظر می‌رسد که تمام کشمکش‌ها و سوء تفاهم‌ها، فقط برای ازدواج است که در رمان مترادف با سعادت است. وقتی که آقای بینگلی، لانگبورن را ترک می‌کند، الیزابت «هر روز که می‌گذشت بیشتر به فکر سعادت جین می‌افتاد، زیرا بینگلی یک هفته‌ای می‌شد که رفته بود و هیچ خبری هم از برگشتنش نبود» (همان: ۱۵۴). زنان بعد از ازدواج، نسبت به دختران مجرد احساس برتری می‌کنند. لیدیا بعد از ازدواج به

جین می گوید: «آه! جین، حالا من جای تو را می گیرم. تو باید پشت سر من بیایی. من دیگر زن شوهر دارم» (همان: ۳۶۲).

همان طور که نیکول گاست می گوید ازدواج باعث بالارفتن موقعیت اجتماعی زن می شد و به همین دلیل، هدف آموزش و تحصیلات زنان در آن زمان جلب توجه و خشنود کردن مردی بود که بتواند تبدیل به یک همسر شود (Gast, 2005: 4). به عقیده ادوارد جی آهرن، در رمان غرور و تعصب می توان شروع تثبیت نظام بورژوازی را دید. از این دیدگاه ازدواج در رمان مفهوم دیگری پیدا می کند. آهرن معتقد است که «ازدواج در رمان، راهی است برای بقای مادی آن هم در ابتدایی ترین شکلش، در واقع ازدواج راهی است برای زندگی» (Ahern, 1989: 33). او چنین استدلال می کند که علاقه الیزابت به پمبرلی، نشانه ارتباط تنگاتنگ بین عشق و مادیات است. املاک داری، با احساس نیاز و تمنا و کمبود درهم می آمیزد و جایگزین داری می شود (همان). ازدواج شارلوت با آقای کالینز نظر آهرن را تأیید می کند: «شارلوت همیشه هدفش این بود که شوهر کند. این تنها کار صحیحی بود که زن جوان تربیت شده کم جهیزیه می توانست بکند» (همان: ۱۴۸).

کلاریس آرزو می کند که حضور آلیس در زندگی کم رنگ شود و به همین دلیل آرزوی ازدواج او را در سرمی پروراند: «ازدواج کردن آلیس بزرگ ترین آرزویم بود» (پیرزاد الف، ۹۶). «آلیس فقط عروسی کند. توی کلیسا، بیرون کلیسا، با جشن، بی جشن. فقط عروسی کند» (همان: ۲۶۷). البته تنها راوی نیست که آرزوی ازدواج آلیس را در سرمی پروراند: تنها فکر خود آلیس هم پیدا کردن شوهر است. او تنها خودش را لایق همسری مردان خوش قیافه و تحصیل کرده می داند و نه زنان دیگر را (همان: ۳۲). متن تلاش می کند با اشاره هایی مثل «آلیس هر ازدواجی را توهین مستقیم به خودش می دانست»، به مسئله ازدواج رنگ و بویی از طنز ببخشد اما نمی تواند خود را از تفکر غالبی رها سازد که زن ها را همیشه مشتاق ازدواج و در رقابت با یکدیگر می بیند. آلیس آرزو دارد ازدواج کند و وقتی که بالاخره این اتفاق می افتد او به شکلی معجزه آسا تغییر می کند. متن خیلی مستقیم به این نکته اشاره می کند که شخصیت آلیس در اثر ازدواج دگرگون شده است.

۲-۳. برتری شخصیت های مرد نسبت به شخصیت های زن

در ابتدای رمان غرور و تعصب، پیش از این که خواننده مجال قضاوت در مورد شخصیت ها را بر اساس گفتار یا رفتارشان داشته باشد متن برتری آقای بنت نسبت به همسرش را مشخص می کند:

آقای بنت معجون عجیبی از حاضر جوابی، طنز و کنایه، توداری و دمدمی مزاجی بود، طوری که بیست و سه سال زندگی مشترک هم کافی نبود تا همسرش به شخصیت او

پی ببرد. اما فکر خانم بنت را راحت‌تر می‌شد خواند. زنی بود با درک و شعور نه چندان زیاد، سواد و معلومات کم، وقتی از چیزی ناراضی بود فکر می‌کرد عصبی است. کاروبارش در زندگی این بود که دخترهایش را شوهر بدهد. تفریحش نیز دید و بازدید و کنجکاو بود (آستین الف، ۱۴).

در جایی دیگر، باز نویسنده به برتری آقای بنت نسبت به همسرش اشاره می‌کند: «پدرش شیفته جوانی و زیبایی و ظواهر خوش خلقی، که خود معمولاً جلوۀ همان جوانی و زیبایی است، شده بود و با زنی ازدواج کرده بود که درک و فهم ناقص و ذهن محدودش خیلی زود به عشق و محبت او خاتمه داده بود» (همان: ۲۷۶). متن بر بی‌خردی خانم بنت تأکید می‌کند: «از همسرش خیری به او نمی‌رسید جز جهالت و بلاهتی که گاه باعث تفریح و مزاحش می‌شد» (همان). آقای بنت هیچ‌نگاه تحسین‌آمیزی نسبت به دو دختر کوچکش ندارد و به همسرش می‌گوید: «به نظرم این دو دختر کوچک‌تر ما خیلی خیلی خرفت‌اند» (همان: ۴۳). رمان همیشه بر حضور آقای بنت در کتاب‌خانه تأکید می‌کند اما خانم بنت همیشه سر میز غذا یا در حال غیبت کردن است یا صحبت در مورد موضوعات پیش پا افتاده. به این ترتیب مکانی که می‌توان شخصیت را در آن یافت نیز وجهی جنسیتی پیدا می‌کند: کتاب‌خانه مکانی است مردانه که متعلق به آقای بنت است و خانم بنت حتی سعی نمی‌کند وارد آن شود. برتری شخصیت‌های مرد نسبت به زن را، می‌توان در عنوان کتاب هم دید. واژه غرور در عنوان کتاب، همان‌طور که در رمان بر آن تأکید می‌شود، توصیف آقای داری است و تعصب، ویژگی الیزابت است که در مورد داری پیش‌داوری کرده است. عنوان کتاب اول به غرور مردی اشاره می‌کند که شخصیت اصلی رمان نیست و سپس به تعصب دختری که شخصیت اصلی است.

در چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم، مردان منبع دانش هستند و شخصیت‌های زن در جایگاه پایین‌تری قرار دارند. نویسنده، با قرار دادن مردان در مرکز دانش، این تفکر غالب را بیان می‌کند که دانش، منحصر به مرد است و زن تنها از طریق مرد می‌تواند به دانش دسترسی داشته باشد. وقتی که ویولت در مورد مهاجرت ملخ‌ها توضیح می‌دهد کلاریس از خودش می‌پرسد: «چرا فکر نکردم این چیزها را از کجا می‌داند» (پیرزاد الف، ۲۴۷). کلاریس هم قبلاً اطلاعاتش را در مورد مهاجرت ملخ‌ها از طریق امیل به دست آورده است (همان: ۲۳۷). این سؤال نشان می‌دهد که راوی، اصلاً در ویولت این قابلیت را نمی‌بیند که از طریق مطالعه چیزی یاد گرفته باشد. اما این نگاهی است که راوی نه تنها به ویولت و دیگر زن‌ها، که نسبت به خودش هم دارد: «آرتوش ساعت‌ها با صبر و حوصله سعی کرده بود شطرنج یادم بدهد و یاد نگرفته بودم» (همان: ۸۹). همان‌طور که یک منتقد اشاره می‌کند زن در ادبیات مظهر نفس و مرد نماد عقل است. به عقیده این منتقد، نسبت دادن

خرد به مرد و بی خردی به زن در ادبیات فارسی متأثر از ادبیات غرب و همچنین ادبیات عرب است. (حسینی، ۱۳۹۶: ۱۰۶)

رمان، تفاوت بین رفتارهای زن و مرد را که دلایل اجتماعی و فرهنگی دارد، به طبیعت و ذات زن و مرد نسبت می‌دهد. این که کار کلاریس همیشه آشپزی و نظافت است، بسیار طبیعی جلوه می‌کند و به همین نسبت به نظر می‌رسد که روزنامه خواندن آرتوش، شطرنج بازی کردنش و بحث‌های سیاسی‌اش کارهایی است که فقط مردان باید انجام دهند. رمان، تقسیم‌بندی نقش‌های اجتماعی بر اساس جنسیت را تأیید و بر آن‌ها تأکید می‌کند و به این ترتیب دنیای مردانه و دنیای زنانه را از هم جدا می‌کند. آرتوش مردی کتاب‌خوان و روشن‌فکر است اما مهم‌ترین کار کلاریس آشپزی و نظافت است. رمان را یک نویسنده زن در مورد زندگی و تجربه‌های زنانه نوشته است اما دنیای زنانه‌ای را به تصویر کشیده است که لبریز از احساس حسادت و رقابت بین زنان است و در مقایسه پنهان با دنیای مردانه‌ای قرار می‌گیرد که از این حقارت‌ها اثری در آن نیست. متن با پردازی دقیق از جزئیات زندگی یک زن، تمامی کلیشه‌های رایج جامعه مردسالار در مورد زنان، مثل احساس رقابت بین آن‌ها و عدم توانایی آن‌ها در ایجاد رابطه دوستی واقعی را تکرار می‌کند. در این رمان هم مانند غرور و تعصب، زن‌ها درگیر خصومت افقی هستند و به جای تلاش برای رهایی از نقش‌های کلیشه‌ای، یکدیگر را هدف قرار می‌دهند.

در رمان *چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم* اندک شخصیت‌های مرد رمان همه مثبت هستند. یوپ هلندی مهربان، سخاوتمند و با مزه است. آرشاک نیز سخاوتمند است و بی‌اندازه همسرش نینا را دوست دارد. امیل جذّاب، قد بلند و شیک‌پوش است و عاشق کتاب و شعر است. آرتوش هم متفکر و مرکز ثقل رمان است زیرا خواننده همیشه مهم‌ترین حرف‌ها را از زبان او می‌شنود.

در دیگر آثار این دو نویسنده نیز این ویژگی‌ها وجود دارد. در رمان *منسفیلد پارک* جین آستین با وجود این که شخصیت اصلی یک زن است نسبت به دیگر زنان احساس منفی دارد. فانی پرایس از یک خانواده فقیر به منسفیلد پارک می‌آید تا با خاله و شوهرخاله پولدارش زندگی کند. او از همان ابتدا به پسر خاله‌اش دل می‌بندد و هیچ زنی را دوست خود نمی‌داند. از نظر او، خاله‌اش، خانم برترام، زنی راحت‌طلب و فاقد قوه تفکر است، خاله نوریش بی‌خرد و بدجنس است و ماریا و جولیا، دختر خاله‌هایش، بی‌تفاوت و بی‌احساس هستند. در این رمان هم احساس رقابت و حسادت بین زن‌ها به شدت پررنگ است. وقتی هنری برای اجرای نقش مقابلش، ماریا را انتخاب می‌کند، احساس رقابت بین دو خواهر کاملاً مشخص می‌شود: «ظاهر ماریا نشان می‌داد که سر جولیا کلاه رفته. حقه بود. دوز و کلک بود. تحقیر شده بود. ماریا سعی می‌کرد لبخند فاتحانه‌اش را

پیوشاند» (آستین ب، ۱۵۹). فانی در آتش حسادت نسبت به مری کرافورد می‌سوزد: «اگر می‌توانست نگاهش را از ادموند و مری کرافورد بردارد مسلماً احساس راحتی بیشتری هم می‌کرد. مری کرافورد یک پارچه زیبایی بود. چه عواقبی می‌توانست داشته باشد» (همان، ۳۱۲). فانی با دروغ‌گویی نظر ادموند را در مورد ازدواج با مری عوض می‌کند: «فانی دیگر به خودش حق می‌داد که شخصیت واقعی دوشیزه کرافورد را بیشتر برای ادموند روشن کند» (همان، ۵۲۱-۵۲۰).

در این رمان هم، شخصیت‌های مرد برتر هستند. ادموند شخصیتی کامل و بی‌نقص است که در انبوه شخصیت‌هایی که سر تا پا ایراد هستند می‌درخشد، مانند پدرش سر تامس. مانند آقای بنت که از هر نظر نسبت به خانم بنت برتر است، سر تامس هم از هر نظر بالاتر از لیدی برترام قرار می‌گیرد. سر تامس نه تنها نسبت به همسرش بلکه نسبت به خواهر همسرش هم از نظر شخصیت در موقعیت بالاتری قرار دارد. او وقتی که به ناچار با خاله نوریس هم صحبت می‌شود «نمی‌دانست چه طور باید لحن و زبانش را با درجه رنجش و کندذهنی او میزان کند» (همان: ۴۸۵).

در رمان عادت می‌کنیم نیز یک زن شخصیت اصلی رمان است اما این زن در تضاد و تقابل با هم‌جنس‌انش تعریف می‌شود. آرزو زنی است در آستانه میان‌سالی، که نه با مادرش رابطه خوبی دارد و نه با دخترش. وقتی با سهراب آشنا می‌شود و تصمیم می‌گیرد با او ازدواج کند با مخالفت مادر و دخترش روبه‌رو می‌شود و به دوست صمیمی‌اش شیرین می‌گوید: «ذکه شدم از دست این دو تا» (پیرزاد ب، ۱۲۰)، و اعتراف می‌کند که: «شاید می‌ترسم. هنوز از مادرم می‌ترسم» (همان: ۱۲۹). آرزو در اولین قرار ملاقاتش با سهراب از حضور شیرین احساس خطر می‌کند: «آرزو فکر کرد چطور شد؟ از شیرین خوشش آمده، حس کرد حسودیش شد» (همان: ۱۰۱). در این رمان هم می‌توان حسادت زنان نسبت به یک‌دیگر و رقابت آن‌ها برای جلب توجه مردان را دید.

۳. نتیجه‌گیری

وجه اشتراک رمان‌های غرور و تعصب و چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم، که با فاصله نزدیک به دو‌یست سال در دو کشور متفاوت نوشته شده‌اند، احساس منفی شخصیت‌های زن نسبت به یک‌دیگر و احساس مثبت‌شان نسبت شخصیت‌های مرد است. در هر دو رمان شخصیت محوری یک زن است اما این زن خوشبختی‌اش با وجود یک مرد کامل می‌شود یا با وجود یک مرد، به درکی از هستی خود می‌رسد و به همین دلیل از ازدواج و زندگی خانوادگی تصور بسیار رمانتیک‌تری دارد. این زن با مادر خود رابطه دوستانه‌ای ندارد و با خواهر یا خواهران خود در رقابتی تنگاتنگ قرار دارد. هر دو اثر در زمره آثاری قرار

گرفته‌اند که مسائل مربوط به زنان را بررسی می‌کند و هر دو رمان به عنوان آثار برجسته ادبی که نویسنده و مخاطب آن‌ها زن است ستوده شده‌اند. بیشتر نقدهایی که در مورد این دو اثر نوشته شده‌است، آن‌ها را رمان‌هایی ترقی‌خواه ارزیابی کرده‌اند اما بررسی این رمان‌ها نشان می‌دهد که نگاه این رمان‌ها نسبت به زن نگاه مثبتی نیست. می‌توان این رمان‌ها را بازتاب تفکر نظام پدرسالار دید، نظامی که نه تنها مردها بلکه زن‌ها را به زن‌ستیزی وادار می‌کند. در این نظام، زن‌ها به جای این که عامل ستم را نشانه بگیرند یک‌دیگر را هدف قرار می‌دهند و در واقع کاری را انجام می‌دهند که نظام پدرسالاری از آن‌ها می‌خواهد. آن‌ها نمی‌توانند با هم‌جنسان خود دوستی واقعی داشته‌باشند، مردان را در مرتبه‌ای بالاتر از خود می‌بینند و برای جلب توجه آن‌ها با هم رقابت می‌کنند. جین آستین و زویا پیرزاد با وجود آن که با خلق شخصیت‌های محوری زن در مورد زنان نوشته‌اند اما کاری جز تکرار گفتمان‌های غالب جامعه مردسالار انجام نداده‌اند. این نویسنده‌ها در مورد برتری مردها، پایین بودن درک زن‌ها و نیاز زن‌ها به ازدواج و حمایت مالی و عاطفی مردها نوشته‌اند. در رمان‌های *غرور و تعصب* و *چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم*، زنان در حصار از تنگ نظری‌ها، حسادت‌ها و تعصب‌ها اسیر هستند و مردان با وجود نقش‌های کم‌رنگ‌تر در مرتبه‌ای بالاتر از زنان قرار می‌گیرند. تفکر هر دو نویسنده بازتاب تفکر نظام پدرسالاری است که در آن تفاوت‌های جسمی بین زن و مرد به شکل تفاوت جنسیتی نشان داده می‌شود. بر اساس همین تفکر نقش‌های متفاوتی در جامعه به زن و مرد واگذار می‌شود. در این تفکر، زن تنها در نقش دختر، همسر یا مادر به رسمیت شناخته می‌شود و بیرون از نهاد خانواده هویتی ندارد. این زن دچار از خود بی‌خاری می‌شود و برای جلب توجه مرد که منشاء قدرت و دانش است دست به تخریب هم‌جنسان خود به خصوص مادر یا خواهر خود می‌زند. الیزابت و کلاریس هر دو نسبت به زنان دیگر، به خصوص نسبت به مادر و خواهران خود احساس منفی دارند، پدران‌شان را در جایگاه بسیار بالاتری می‌بینند و رستگاری را در عشق به یک مرد یا ازدواج با او می‌بینند. هیچ یک از این دو شخصیت‌هایی قوی یا مستقل نیستند. زویا پیرزاد در قرن بیست و یکم در کتاب *چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم*، همان نگاه منفعل و محافظه‌کارانه جین آستین در دو‌یست سال پیش را تکرار می‌کند و بیشتر در مدح و ستایش جنس مخالف می‌نویسد. به این ترتیب می‌توان نتیجه گرفت که این رمان‌ها با وجود این که نویسنده و شخصیت اصلی‌شان یک زن و موضوعشان مربوط به زندگی یک زن است در عمل دیدگاهی واپس‌گرا، کلیشه‌ای و ضد زن را ترویج می‌کنند. با وجود فاصله زمانی نزدیک به دو‌یست سال بین چاپ دو رمان این درجه از شباهت بین نگرش دو نویسنده نشان می‌دهد که نویسنده معاصر ایرانی گامی به پیش برنداشته‌است.

کتابنامه

الف. منابع فارسی

- آستین، جین. (۱۳۹۶ الف). *غرور و تعصب*. ترجمه رضا رضایی. تهران: نشر نی.
- آستین، جین. (۱۳۹۶ ب). *منسفیلد پارک*. ترجمه رضا رضایی. تهران: نشر نی.
- پیرزاد، زویا. (۱۳۹۳ الف). *چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم*. چاپ پنجاه و یکم. تهران: نشر مرکز.
- پیرزاد، زویا. (۱۳۸۳ ب). *عادت می‌کنیم*. تهران: نشر مرکز.
- حسینی، مریم. (۱۳۹۶). *ریشه‌های زن‌ستیزی در ادبیات کلاسیک فارسی*. چاپ چهارم. تهران: نشر چشمه.

ب. منابع لاتین

- Ahearn, Edward J. (1989). *Marx and Modern Fiction*. Yale: Yale University Press.
- Arcana, Judith .(1979). *Our Mothers' Daughters*. Berkeley: Shameless Hussy Press.
- Baym, Nina .(1997). "The Madwoman and Her Languages: Why I Don't [I Do Feminist Literary Theory]" *Feminisms: An Anthology of Literary Theory and Criticism*. Eds. Robyn R. Warhol and Diane Price Herndl. Houndmills: Macmillan.
- Caplan, Paula, J (1981). *Barriers Between Women*. Lancaster: MPT Press.
- Chesler, Phyllis (2009). *Woman's Inhumanity to Woman*. 4th Ed. Chicago: Lawrence Hill Books.
- DuPlessis, Rachel Blau. (1978). "Washing Blood," *Feminist Studies*, vol.4. no. 2 .1-12.
- Gast, Nichole (2005). *Marriages and Alternatives in Jane Austen's Pride and Prejudice*. Norderstedt: Grin Verlag.
- Gilmore, David D. (2001). *Misogyny: The Male Malady*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Irigaray, Luce. (1993). *An Ethics of Sexual Difference*. Trans. Carolyn Burke and Gillian G.Gill .Ithaca: Cornell University Press.

- Johnson, Allan G. (2005). *The Gender Knot: Unraveling Our Patriarchal Legacy*. 2nd ed. Philadelphia: Temple University Press.
- Hirsch, Marianne (1989). *The Mother /Daughter Plot: Narrative, Psychoanalysis, Feminism*. Bloomington: Indiana University Press.
- Lerner, Gerda (1986). *The Creation of Patriarchy*: New York: Oxford University Press.
- Hooks, Bell (2004). *The Will to Change: Men, Masculinity and Love*. New York: Atria Books.
- Lorde, Audre (2007). *Sister Outsider: Essays and Speeches*. 2nd ed. Berkley Crossing Press.
- Mise, Maria (1998). *Patriarchy and Accumulation on a World Scale: Women in the International Division of Labor*. 6th Ed. London: Zed Books.
- Mitchell, Juliet. (1971). *Women's Estate*. Harmondsworth: Penguin.
- Moane, Geraldine. (2000) " Psychic Liberation: Feminist Practices for Transformation Among Irish Women". *Feminist Interpretations of Mary Daly*. Eds. Sarah Lucia Hoagland and Marilyn Frye. Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.
- O'Connor, Pat. (1998). "Women's Friendship in a Postmodern World". *Placing Friendship in Context*. Eds. Rebecca G. Adams and Graham Allen. Cambridge: Cambridge University Press.
- Passman, Tina .(2014). "Out of the Closet into the Field: Matriculture, the Lesbian Perspective and Feminist Classics". *Feminist Theory and the Classics*. Eds. Nancy Sorkin Rabinowitz and Amy Richlin. 181-211.
- Pateman, Carole. (1988). *The Sexual Contract*. Stanford: Stanford University Press.
- Penelope, Julia. (1992). *Call Me Lesbian: Lesbian Lives, Lesbian Theory*. California: The Crossing Press.
- Rich, Adrienne.(1979). *On Lies, Secrets, and Silences: Selected Prose 1966-1978*. New York: Norton.

- Rich, Adrienne. (1986). *Of Woman Born: Motherhood as Experience And Institution*. 10th ed. New York: W.W. Norton.
- Smith-Rosenberg, Carroll. (1975). "The Female World of Love and Ritual: Relations between Women in Nineteenth-Century America," *Signs*, vol. 1, no. 1.
- Walby, Sylvia. (1990). *Theorizing Patriarchy*. Oxford: Blackwell.